

ለጎ

አብ ብሄራዊ ክልላዊ ምንግስቲ ትግራይ

ቢሮ ትምህርቲ

ቢሮ ጥዕና

ቢሮ ጉዳይ ደቂ አነስትዮ

አብ ዙርያ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥሙ ፀገማት ምሽናፍ

ንመምህራን፣ ሰራሕተኛታት ትካላት ሓብሐብቲ ህፃናትን ወለድን ንምይይጥ ዝተዳለወ ጥራዝ መሰልጠኒ

2012 ዓ.ም

ተርጉምትን አስማዕማዕትን

1. ኣይተ ኣስመላሽ ባራኸ.
2. ኣይተ ኣሰገደ ኣሳሂል
3. ኣይተ ስዩም ሓጎስ

ኣብ ዙርያ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥሙ ፀገማት መሸናፍ

ትሕዝቶ

ርእሲ

ገፅ

ሓፈሻዊ መምርሒ

ዲላማታት ስልጠና

ክፋል ሓደ፡ ወለዲ ኣብ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥምዎም ብድሆታት እንታይ እዮም?

ክለሳ ሕሉፍ ምይይጥ

ወለዲ ኣብ ምሕብሓብ ህፃናት ዘጋጥሙን ብድሆታት

ልምምድ ተግባር

ቀንዲ መልእኽቲ

ክፋል ክልተ፡ ወለዲ ኣብ ከተዓባብያ ደቆም ዘጋጥምዎም ፀገማት ከመይ ምሸናፍ ይክእሉ?

ክለሳ ዝሓለፈ መርሃ ግብሪ ምይይጥ

ልምምድ ተግባር

አብ ዙርያ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥሙ ፀገማት ምውፃእ

ሓፈሻዊ መምርሒ

ዕላማ ስልጠና፡ ድሕሪ እዚ ስልጠና ወለዲ/መዕበይቲ አብ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥምዎም ብድሆታት ከመይ ከምዝምክትዎም ምፍላጥ ይኸእሉ። ከመይ ከምዝምዕብል ይርድኡ።

ተሳተፍቲ ስልጠና

አብ ስልጠና ተሳተፍቲ ክኾኑ ትዕቢት ዝግበሎም አካላት መምህራን፣ ሰራሕተኛታት ትካላት መሓብሐቢ ህፃናትን ወለዲ/ መዕበይቲን እዮም።

ክለሳ ሕሉፍ ምይይጥ

ሕድሕድ ሰልጣኒ አብ ሕሉፍ ዝተምሃሮም ንምዝኸኻር አብ ሕድሕድ መዓልቲ ክልተ ተሳተፍቲ አብ ሕሉፍ ምይይጥ ዝተልዓሉ ቁም ነገራት ቅድሚ ዕለታዊ ትምህርቲ ምጅማሩ ከቕርቡ ምግባር፣ ንኣብነት፡-

1. አብ ሕሉፍ ዝተመደዩጥናሎም ዛዕባታት እንታይን እንታይን ነይሮም?
2. አብ ሕሉፍ ካብ ዝተመደዩጥናሎም ርእሰ ጉዳያት አብ ዝሆኑም ምስ ደቅኹም እንታይ ገይርኹም? ዘጋጠመኩም ፀገም ኣሎ ዶ?
3. ሕሉፍ ትምህርቲኹም ንጎራብትኹም ኣካፊልኩም ዶ?

ተፍትሽ ቅድመን ድህረ ስልጠና

ሕድሕድ ክፋል ስልጠና ቅድሚ ምጅማሩ ንተሳተፍቲ ተፍትሽ ቅድመ ስልጠና ይወሃቦም። ኣብቲ ስልጠና ዝረኽቡዎ ፍልጠት ንምግምጋም ድማ ተፍትሽ ድህረ-ስልጠና ኣብ መወዳእታ ምዕራፍ ይወሃብ።

ሓፈሻዊ ስሪት እቲ ስልጠና፤

ፈላማይ መዓልቲ እቲ ስልጠና ዝስዕቡ ስሪታት ንትሳተፍቲ ሓበሬታ ምሃብ፤

- አቀማምጣ ስልጠናቲ ፍርቂ ክቢ ወይ “ሀ” ክኸውን ከምዝኸእል ምሕባር፤
- መሳለጥትን ተሳተፍትን ነኒ ባዕሎም ክላለዩ ምግባር፤
- ሰዓት ምክባር

- ኣብ እዋን ስልጠና ሞባይል ስልኪ ምዕፃው/ኣልቦ ድምዒ ምግባር፤
- ኣብ ሕድሕድ ክፍለ ግዜ ስልጠና ብስዓትካ ምርካብ፤
- ውዑይ ተሳትፎ ምግባር፤
- ሓሳብ ካልኣት ሰባት ምክባር፤
- ፅብረቓዕ ዘቐርብ ሰብ ኣብ ሕድሕድ መዓልቲ ቅድሚ ስልጠና ምጅማሩ ኣብ ሕሉፍ ዝተምሃርዎም ትምህርቲ ኣመልኪቶም ንተሳተፍቲ ንምዝክኻር ሓፂር ገለፃ/ፅብረቓዕ/ ዝገብሩ ክልተ ሰባት ምምራፅ፤ ንመቐረብቲ 5 ደቂቓ ምሃብ፤
- ምትዕርራይ፤ ኣብ መጀመርታ መዓልቲ 10 ደቂቓ መሰልጠንቲ መሰልጠኒ ቦታ የተፃራርዩ።
- ተቐጃጃሪ ሰዓት ምምራፅ፤

ንስልጠና ዘድልዩ ናውቲታት

- ብብርኪ ዕድመ ህፃናት ዝተዳለዉ ዛንታታት ወይ መፃሕፍቲ ታሪኽን ስእልታትን
- ረብሓ ዝተፈላለዩ ዓይነታት ምግቢ ዘርኢ ስእላዊ መግለፂ/ቢል ቦርድ/
- ተተኻኢሎ ኤል ሲ ዲ ፕሮጀክተርን ኮምፒውተርን
- ፅሩይ ፃዕዳ ወይ ፀሊም ሰሌዳ፤ ፍሊፕ ቻርት
- ማርከር
- እክርቢቶን ደፍተርን
- በረርቲ ፅሑፋት ወዘተ.

ኣብ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥሙ ብድሆታት ከመይ ክንፃወር/ንምክቶም

እዚ መዕሓፍ ኣብ ምዕባይ ህፃናት ብድሆታት እንተጋጥሙ ከመይ ክንፈትሖ/ክንፃወር ከምንክእል መሰረታዊውን ዝርዝር ዝኾኑ ሓበሬታታት የጨብጠና እዩ።

መርሃ-ግብሪ

ትሕዝቶ/ርእሲ	ሜላ ኣመሃህራ	ሰዓት
ተፍትሽ ቅድመ ስልጠና	ሕቶ ወረቓት ብምብታን	15 ደቂቃ
ዕለማ ስልጠና	ብምንባብን ምይይጥን	4 ደቂቃ
ወለዲ ኣብ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥምዎም ብድሆታት እንታይን እንታይን ኣዮም?	ሕቶን መልስን ገለፃን	10 ደቂቃ
ልምምድ ተግባር	ሕቶን መልስን ገለፃን	20 ደቂቃ
ቁልፌ መልዕክትታት	ሕቶን መልስን ገለፃን	5 ደቂቃ
ወለዲ ህፃናት ኣብ ምዕባይ ዘጋጥምዎም ብድሆታት ከመይ ምዕዋር ይክእሉ?	ብምንባብን ምይይጥን	60 ደቂቃ
ተግባራዊ ልምምድ	ብምንባብን ምይይጥን	20 ደቂቃ
ቁልፌመ ልዕክትታት	ብምንባብን ምይይጥን	5 ደቂቃ
ተፍትሽ ድህረ ስልጠና	ሕቶ ወረቓት ብምብታን	15 ደቂቃ

ዕለማ ስልጠና

ኣብ መወዳእታ እዚ ምይይጥ ተሳተፍቲ፦

- ወለዲ ኩለመዳይ ዕብዮት ህፃናት ንምንቕቓሕን ኣብ ኣተዓባብያ ህፃናት ዘጋጥምዎም ብድሆታትን ይገልፁ።
- ኣብ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥሙ ዓበይቲ ብድሆታት ንምፍታሕ ዘክእል ሩኩይ ግደኦም ከዋፀኡ ዝተፈላለዩ ክኣሉት ይረክቡ።

ክፋል ሓደ፡ ወለዲ ኣብ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥምዎም ብድሆታት እንይታ እንታይ እዮም?

ዝተመደበ ግዜ፡ 60 ደቂቓ

ክለሳ /እያም /ሕሎፍ ምይይጥ (5 ደቂቓ)

መሳለጥቲ

ተሳተፍቲ ካብ ሕሎፍ ምይይጥ ዋና ዋና ዝበሃሉ ፍረ ሓሳባት ዘቐርቡ ሕተቲ።

ንተሳተፍቲ ዝቐርቡ ሕተታት

1. ኣብ ዝሓለፈ ዝተመያየጥናሎም ዛዕባታት እንታይን እንታይን እዮም?
2. ብመሰረት ምይይጥና ኣብ ዝሃኹምን ኣብ ክባቢኹምን እንታይ እንታይ ተግባራት ፈጊምኩም?
3. ተሞክሮኹም ንጎረቤትኹምን ክባቢኹምን ኣካፊልኩም ዶ?

መሳለጥቲ

ተሳተፍቲ ንምንቕቓሕ ኣብ ኣተግባብያ ህፃናት ዘጋጥምዎም ብድሆታት ክዝርዝሩ ምሕታት፣ ክልተ ተሳተፍቲ ጥራሕ ክምልሱ ዕድል ምሃብ፣ መልሲ ተሳተፍቲ ኣብ ሰሌዳ ምፅሓፍ፣ ተሳተፍቲ መልሲ ሰልጠንቲ ምስ ሓዚ ዘቐርቡሎም ክነፃፅርዎም ምዝራብ።

1. ድኽነት
2. ኣድለይቲ ዝበሃሉ ምግብታት ኣብ ክባቢኦም ዘይምርካብ፣
3. ሓድሽ ንዝተወለደ ህፃን ኣድላይን እኹልን ምግቢ ዘይምቕራብ፣
4. ኣብ ኣዴታት ዝተፈላለዩ ፀገማት ምፍጣር
5. ሰብ ሓዳር ብሓባር ኩይኖም ህፃናት ዘይምዕባይ፣
6. ሕፅረት ግዘ
7. ፅዕንቶ ባህልን ጎደእቲ ልማዳትን
8. ማሕበረሰብና ቅፅዓት ንህፃናት ዘስዕቦ ጉድኣት ዘለዎ ግንዛብ ትሑት ምዃኑ፣
9. ኣብ ሃገርና ንወለዲ ዝወሃብ መርሃ ግብሪ ትምህርትን ድጋፍን ዘይምህላው
10. ትሑት ግንዛብ ወለዲ
11. ክባቢ ኣካላዊ ወይ ፀገም ፀባይ ዘለዎምን ፀገሞም ዘይተፈትሑሎም ህፃናት ምህላዮም
12. ምድኻም ሰውነት ኣዴታትን ምርባሽ ስምዒትን

ወለዲ ኣብ ምሕብሓብ ህፃናት ዘጋጥሞም ብድሆታት

መሳለጥቲ
ሕድሕድ ነጥቢ ከምዚ ዝስዕብ ብምልዓል የብራህሎም

1. ድኽነት

ትሑት እቶት ኣብዘለሉ ኩነታት ጥዕናን ድሌት ምግብን ህፃናት ንምምላእ ዓብዩ ፀገም እዩ።

መሳለጥቲ

ዝበዝሕ ህዝቢ ኢትዮጵያ እቶቱ ትሑት ስለዝኾነ ደቆም ዝተመጣጠነን እኹል ምግቢ ከቕርብሎም ስለዘይኸእሉ ንዝተፈላለዩ ሕፅረት ምግብን ሕማምን ይቃልዑ እዮም።

ዋላ እኳ ድኽነታት ካብ ጥዕና ትካላት መንግስቲ ነፃ ግልጋሎት ሕክምና ዝረኽቡ እንተኾኑ ኣብ መብዛሕቲኦም ከባብታት ሃገርና ፍሉይ ግልጋሎት ሕክምና ንዝደልዩ ወገናት እኹል ግልጋሎት ዘይምሃብን ዝሰልጠነ ብዓል ሞያን ናውትን ዘይምህለዉን እቲ ኩነታት ከቢድ ይገብሮ። ድኽነትን ስእነት ስራሕን ብክልተ ምኽንያት ድሌት ህፃናት ንምምላእ ዝተተሐዘሐዘ እዮም። እቲ ፈላሚ ምኽንያት ኣብ ድኽነት ዝነበሩን ስራሕ ዘይብሎምን ወለዲ መብዛሕቲኡ ግዜኦም ኣብ ምድላይ ስራሕ ስለዝኾነ እዩ። እቲ ካልኣይ ምኽንያት ድማ ትሑት መሃያን መነባብሮን ዘለዎም ወለዲ መሰረታዊ ድሌታት ብዘይምምልኦም ንኣዘን፣ ንዴትን ህውከትን ዝተቐልዑ ስለዝኾኑ ደሌት ደቆም ንምምላእ ዘለዎም ቅሩብነት ትሑት እዩ። ስለዚ ድኽነት ብዝፈጥሮ ክልተ ምኽንያታት ህፃናት ብቐሊሉ ዕሽሽ ይበሃሉ። ካብዚ ብተወሳኺ ብሰንኪ ሕፅረት እቶትን ዓቕምን ወለዲ ንደቆም ኣድላይቲ እታወታት ምምላእ ይፅገሙ። ወለዲ ንደቆም ዝገብርዎ ክንክን ትሑት ምኻን ድሌት ህፃናት ክንድቲ ዝድለ ከይኸውን ይገብሮ። ከምዚ ምኻኑ ድማ ህፃናት ንዝተፈላለዩ ፀገማት ኣካላዊን ባህርን ይቃልዑ። ብተወሳኺ እዉን ድሌቶም ንምምላእ ክብሉ ናብ ዘይተደለዩ ኩነታት ክቃልዑ ይኸእሉ እዮም።

2. አድላይቲ/ጠቅምቲ ዝብሃሉ ምግብታት ኣብ ከባቢኦም ዘይምርካብ

መሳለፍቲ

ኣብ ዝበዝሐ ከባብታት ሀገርና ንዕብይት ህፃናት ኣድላይቲ ዝኾኑ ዓይነታት ምግቢ እኹል ብዝኾነ መልክዑ ኣይረኽቡን። ሓደሓደ ጠቓሚ ዝኾነ ዝተመጣተ/ስነ ማዓዛ ማለት ተኸላኸልቲ ሕማማት፣ ሃናዕትን መዓድናትን ዝሓዙ ተኸልታትን ፍረ ምረታትን ኣብ ኩሉ ከባብታት ኣይቦቅሉን።

ተኸልታትን ፍረ ምረታትን ኣብ ዘቦቅል ከባብታት ዝርከቡ ሰባት እዉን ረብሓኡ ኣይርድኦምን። ብኻሊእ ገፅ ሓደሓደ ዓይነታት ምግቢ ንኣብነት ደርሆ፣ እንቋቁሖን ዓሳን ዋገኦም ክባር ስለዘኾነ ዝበዝሑ ወለዲ ምዕዳግ ኣይኸእሉን። ኣብ ሓደሓደ ከባብታት ድማ ዝተፈላለዩ ተኸልታትን ፍራምረን ኣብ ዕደጋ ምርካብ ኣፀጋሚ እዩ። ካብዚ ብተወሳኺ ወለዲ ዝደልዩ ዓይነት ምግቢ ተዘይረኽቡ ንደቆም እቲ ምግቢ ምሃብ ጠጠው ይብሉ። ዓቕምን ዘለዎም ወለዲ ግና ልዑል ግዘን ገንዘብን መስዋእቲ ብምግባር ናብ ዝተፈላለዩ ከባብታት ብምኻድ ይገዙ። ወለዲ ኣብ ከባቢኦም ዘደለይዎ ዓይነት ምግቢ ተዘይረኽቦም ብቐሊሉ ዝርከብ ዓይነት ምግቢ ካብዝግባእ ንላዕሊ የዳልዉ። እዚ ድማ ህፃናት ተመሳሳሊ ምግቢ ጥራሕ ብምምጋብ ብኣካልን ብኣእምሮን ክይምዕብሉ ይገብሮም።

3. ሓድሽ ንዝተወለደ ህፃን ኣድላይን እኹልን ምግቢ ዘይምቕራርብ፣

መሳለፍቲ

ኣዴታት ንውላዶን ጡብ የጥብዎ እየን። ብኡኡ ልክዕ ድማ ደቀን ዘየጥብዎ ብዙሓት እየን። ኣዴታት ምሉእ መዓልቲ ዝተፈላለዩ ኣድኻሚ ዝኾነ ስራሕ ስለዝሰርሓ ንደቀን ብስዓቱን እኹል ዝኾነ ጡብ ክየጥብዎ ግዘ ይስእና። ሓደ ሓደ ኣዴታት ንደቀን ጡብ ዝህባሉ ግዘ ዋላ እንተሃለወን ንባዕለን ብምሕሳብ ግና ምጥባው ቅድሚ ሽዱሽተ ወርሒ ጠጠው ይብላ። ብኻሊእ ገፅ ድማ ትሑት መነባብሮ ዘለወን ኣዴታት ተወሳኺ ምግብታት ምዕዳግ ስለዘይኸእላ ድሕሪ ሽዱሽተ ወርሒ እዉን ኣንተኾነ ንንውሕ ዝበለ እዋን ደቀን ክጠብዉ ይትገብራ። ስለዚ ኣዴታት እኹል ወይ ግቡእ ዝኾነ ምግብን ፀባ ጡብ ኣደን ንደቀን ምሃብ ተዘይኸእለን ኣብ ኩለመዳይ ዕብይት እቶም ህፃናት ዓብዩ ዕልዋ ይህልዎ።

4. ትሑት ፍልጠት ወለዲ

መሳለጥቲ

ብዙሓት ወለዲ ብሰንኪ ትሑት ፍልጠት ንደቆም ክገብርዎ ዝግባእን ዘይግባእን ንምውሳኔ ይፅገሙ እዮም። ዘይተምሃሩ ወለዲ ኣቕርቦት ምግብን ጥዕናን ህፃናት ዘለዎ ረብሓ ብቐሊሉ ኣይርድእዎን። በዚ ምኽንያት ድማ ኣብ መምህራንን ሰብ ሞያ ጥዕናን ዝመሓላለፉ መልእኽትታት ንምግንዛብን ንምትግባርን ክፅገማ ይኸእላ እዮን።

ወለዲ ብዛዕባ ጥዕና ዘለዎ ዕብዮት ህፃናት ዘለዎም ፍልጠት ትሑት ስለዝኾነ ግቡእ ብዘይኮነ ኣተሓሰስባ ዘይተመጣጠኑ ውሳኔታት ካብ ምውሳኔ ክፅቀቡ ይግባእ። ህፃናት ብወለዶም ትፅቢት ዝግበሮም ነገር ምፍፃም ተዘይክኢሎም ወለዲ ኣብ ልዕሊኦም ግቡእ ዘይኮነ ችፍራት እንትቐፅዕዎም ይርከቡ። እዚ ጌጋ እዩ። ምኽንያቱ ብደቆም ዝናደዱ ወለዲ ድሌት ውላዶም ብትኽክል ኣይርድኡን። ደቆም ብግቡእ ዝትሕዙ ወለዲ ክይቐረዩ ሓደሓደ ግዜ ህፃናት ዘጋጠሞም ዘተፈለዩ ኩነታት ምርዳእን ምትንታንን ከምኡውን ምስ ፀባይ ህፃናት ምውሃድ ይፅገሙ እዮም። ሓደሓደ ወለዲ ደቆም ከመይ ክምዕዱን ክስተኻኽሉን ከምዝግቡኦም ዝፅገሙ ብዙሓት እዮም። ሓደሓደ ወለዲ ድማ ህፃናት እናወቓዕኻን ገፅ ከይሃብኻን ክዓበዩ ኣለዎም ዝብሉ ኣተሓሳስባታት ዘለዎም ኣለው። ስለዚ ፍልጠት ወለዲ ኣብ ኣተዓባብያ ህፃናት ትሑት ምዃን ኩለመዳይ ዕብዮት ህፃናትን ኣቀባብላ ትምህርትን ዓብዩ ፀገም/ብድሆ ይኸውን።

5. ሕፅረት ግዜ

መሳለጥቲ

ዝበዝሕ ወለዲ መሰረታዊ ድሌታት ንምምላእ ዘድልዮም እቶት ንምርካብ ክብሉ ንውሕ ዝበለ ግዜኦም ኣብ ስራሕ ክሕልፉ ይኸእሉ። ስለዚ ወለዲ ግዜኦም ምስ ደቆም ንምሕላፍ ዓብዩ ፀገም ይኾኖም። ወለዲ ሕፅረት ግዜ እንትገጥሞም ኣብ ደቆም ዝበፀሕ ሕፅረት ምግብ ፣ ፀገም ኣካል ባህርን ምፍላይ ኣይኸእሉን። ወለዲ ንደቆም እኹል ግዜ ሂሶም ምክትታል እንድሕር ዘይክኢሎም ህፃናት ንዝተፈላሉ ፀገማትን ክቃልዑ ይኸእሉ። ከምኡውን ብካልኦት ሰባት ጉድኣት ክበፀሑም ይኸእሉ። ኣብ ህፃናት ዝርእ ሕማማትን ለውጢ ባህርን ቀልጢፉ ስለዘይርእ ህፃናት ምስ ዓበዩ ፀባዮም ክበላሾ ይኸእሉ። ስለዚ ሕፅረት ግዜ ኣብ ዕብዮት ህፃናትን ኣቀባብላ ትምህርትን ዓብዩ ፀገም ይኸውን።

6. ፅዕንቶ ባህልን ጉዳኢቲ ልምድታትን

መሳለጥቲ

ሓደሓደ ወለዲ ብሰንኪ ድሑር ልምዲ ህፃናት ዝተፈለየ ምግቢ ጥራሕ ክምገቡ ይውስኑ። ህፃናት ተመሳሳሊ ምግብታት ጥራሕ ክምገቡ ምግባር ንሰውነቶም ዝጠቐሙ ማለት ተኸላኸልቲ ሕማማት፣ ቫይታሚናትን ማኦኒናትን ወይ ሃነፅቲ ምግብታት ከይረኽቡ ይግዓቶም። ንኣብነት፡- ኣብ መብዛሕቲኡ ከባቢ ሃገርና ንህፃናት ተኸልታት ምምጋብ ዝተለመደ ኣይኮነን። ካብዝይ ዝተበገሰ መብዛሕቲኡም ህፃናት ሕፅረት ቫይታሚን “ኤ” የጋጥሞም። ኣብ ሓደሓደ ከባቢታት ሃገርና ሓደሓደ ወለዲ ሓድሽ ዝተወለዱ ህፃናት ጠሰሚ እንተወሕጡ ካልኦት ድማ ህፃናት ንምንቕቓሕ ቡን የስትዩ። ኣብ ሓደሓደ ከባብታት ድማ ንህፃናት ስዋ ካልኦትን መስተታት ኣልኮሞል ናይ ምሃብ ልምዲ ይርኣ።

ብብዙሕ ባህልታት ድማ ህፃናት ምስ ዓበይቲ ሰባት እንተኾይኑ ስቕ ክብሉ ምግባር ዝተለመደ እዩ። ስለዙይ ኣብ ግዘ ምይይጥ ወለዲ ህፃናት ሓሳቦም ክገልፁ ኣይፈቀሎም። ወላድቶም ዝቃወሙ ወይ ኣብ ልዕሊ ወለዶም ቕርታ ዘስምዑ ህፃናት ከም ብዕሉጋት ይቐፀሩ። ሞላ እንኳ ወለድቲ እዙይ ጎዳኢ ልምዲ ምዃኑ እንተፈለጡ ካብ ማሕበረሰብ ከይንፀሉ ብምፍራሕ እቲ ልምዲ ኣጥቢቑም ይሕዝዎ። እዚ እውን ኣብ ወለዲ ዝግበየ ብድሆ የስዑብ።

7. ምድካም ሰውነት ኣዴታት

መሳለጥቲ

ዝበዝሓ ኣዴታት ንነዊሕ ግዘ ልዕሊ ዓቕሚ ይሰርሓ። ብኻሊእ ገፅ ድማ ህፃናት ቀትርን ለይትን ዘየቋርፅ ክንክን ይደልዩ። ምሉእ መዓልቲ ኣብ ስራሕቲ ገዛ እናሰርሓ ዝወፃላ ኣዴታት ብኣካልን ብኣእምሮን ስለዝደኸማ ሓላፍነት ምክንኻን ህፃናት ክዋፅኡ ኣዐርዩ ይፅግመን።

8. ምፍጣር ፀገማት ስምዒት አዴታት

መሳለጥቲ

ሓደሓደ አዴታት ድሕሪ ወሊድ ካብ ልዑል ክሳብ ማእኸለይ ዝርእስ ስምዒት ሓዘን፣ ንዴት/ንሂን ጭንቀትን ኪጋጥመን ይኸእል። ቦኸሪ ውላደን ካብ ዝወልዳሉ እዋን ጀሚረን ብማእኸላይ ደረጃ ዝርእስ ፀገም ኣብ ብዙሓት አዴታት ይርእስ። ሓደሓደ ግዘ አዴታት ምሉእ ብምሉእ ክቆፃፀርኦ ዘይኸእላን ምክንኻን ውላደን ክሳብ ዘፀግመን እቲ ፀገም ጎሊሁ ይርእስ። ዋለ እኳ እቲ ፀገም ብቀሊሉ ብሰብ ሞያ ሕክምና ክሕከም ዝኸእል ሕማም ስምዒት እንተኾነ ብዙሓት ወለዲ ነቲ ፀገም ኣይርድእዎን።

ሰብኡት ኣብ ኣንእስቶም ብዘሕድርዎ ወፅዓ ዝተልዓለ ብዙሓት አዴታት ንዝተፈላለዩ ስምዒት ጭንቀትን ንዴትን ይቃልዓ እየን። ካብዚ ብተወሳኺ ብዙሓት ሰብኡት ንኣንእስቶም ብፀርፊ ስለዝድህልወንን ስለዝወቕዕወንን ንዘይተደለ ሕማም ኣእምሮ ዝቃልዓ ከምዘለዎ ተረጋጊፁ እዩ። ክብዚ ግድድ ዝበለ ድማ ሓደሓደ ኣቦ ዓቕሙ ዝፈቀዶ ገንዘብ ዋላ ኣይሓብ ኣብ ምዕባይ ህፃናት ሓላፍነት ወሲዱ ኣብ ክንዲ ምሕጋዝ ካሊእ በደል ስለዘብፅሕ ልዑል ሕማም ጭንቀትን ኣብ አዴታት ክበፅሕ ይገብር እዩ።

9. ብዘይ ብዓል/ቲ ሓደር ቁልዓ ንበይንኻ ምዕባይ፣

መሳለጢ

ብዘይ ብዓል/ቲ ሓዳር ህፃናት ንበይኖም ዘዕብዩ ወለዲ ዝበዝሕ እዋን ንናብራ ኣድለይቲ ዝበሃሉ ነገራት ኣየማልኡን። ምክንያቱ ዝበዝሕ ግዜኦም ኣብ ደጋደገ ስለዝኾነን፣ ከምዚ ምዃኑ ድማ ንህፃናት ብዝግባእ ክከናኹ ኣዝዮም ይፅገሙ። እቶም ህፃናት እዉን ንዝተፈላለዩ ሓደጋታትን ጥቕዓታትን ይቃልዑን ፈቕድኡ ስለዝዘኑ ዘይተደለዩ ባህሪ ይመሃሩ።

ብዘይካ ብዓል/ቲ ሓዳሮም ህፃናት ዘዕብዩ ወለዲ እቶቶም እዉን ትሑት ከምዝኾነ ይፍለጥ እዩ። ትሑት እቶት ዘለዎ ስድራ ተወሳኺ እቶትት ዝረኽብሉ ኩነታት ተዘይሃልዩ እቲ ናብራ ኣዝዩ ስለዝኾበድ ብኣናእሽተንን ደቀቕቲ ምክንያታትን ንደቆም ይፃረፉ። ይዋቕዑን ይናደዱን እዮም። በዚ ምክንያት ህፃናት ንዘይተደለዩ ባህርን ፀባይን ከማዕብሉ ይገብሮም።

10. ብዛዕባ ቅፅዓትን ጥቅዓትን ትሑት ግንዛብ ዘለዎ ሕብረተሰብ

መሳለጥቲ

ዝበዝሕ ማሕበረሰብ ሃገርና ኣብ ህፃናት ዝበፅሕ ኣካላዊ፣ ወሲባዊን ስምዒታውን ጥቕዓታት ብዝበዛ ጉልበትን ዘለዎ ግንዛብ ትሑት እዩ። ብዙሓት ሰባት ኣብ ህፃናት ዝበፅሕ ዝተፈላለዩ በደላት ዘላቂ ዝኾነ ጉድኣት ከምዘብፅሑ ኣይፈልጡን። በዚ ምክንያት ድማ ኣብ ህፃናት ዝበፅሕ ጉድኣት ብትኹረት ኣይርእይዎን። ሓደ ሓደ ወለዲ ህፃናት ብስርዓት ንክዓብዩ ኣካላዊ ቅፅዓት ወሳኒ እዩ ኢሎም ዝኣምንኑ ኣለዉ። ከምዚ ዓይነት ኣተሓሳስባ ኣብ ህፃናት ዝበፅሕ ግቡእ ዘይኩነ ቅፅዓትን ጥቕዓትን ንክቕፅል ምክንያት ይኸውን። ብተደጋጋሚ ግቡእ ዘይኩነ ኣተሓሳዛ ጥቕዓትን ዝበፅሖም ህፃናት ኣብ ዕብዩት ኣእምሮአውን ማሕበራን ናብ ድሕሪት ይቐርቡ። ብተደጋጋሚ ዝብኣሱን ኣካላዊ ቅፅዓት ዝበፅሖም ህፃናት እንትዓብዩ ብጣዕሚ ሓፋራት ወይ ቁጡዓትን ነገር ፃሕተርትን ይኾኑ። ህፃናት በዚ መንገዲ ዘማዕብልዎ ግቡእ ዘይኩነ ፀባይ ንስድርኦም ልዑል ብድሆ/ፀገም ይኾኖም።

11. ከቢድ ኣካላዊ ወይ ፀገም ባህሪ/ፀባይ ዘለዎምን ፀገሞም ዘይተፈትሑሎም ህፃናት ምህላው፣

መሳለጥቲ

ኸቢድ ኣካላዊ ናይ ባህሪ ፀገም ዘለዎምን ፀገሞም ዘይተፈትሑን ህፃናት ዝተፈላለዩ ዓይነት ድጋፍ ይደልዩ። ይኹን እንበር ዝበዝሑ ወለዲ እዚ ፀገም ኣይርድኦምን። ከቢድ ጉድኣት ኣካል፣ ፀገም ጥዕና ወይ ኣፀጋሚ ፀባይ ዘለዎም ህፃናት ፍሉይ ድጋፍ ዝደልዩ እዮም። ንኣብነት፡- ዘውድቕ ሕማም፣ ኤች. ኢይ. ቪ./ኤድስ፣ ዓይነ ስውርነት፣ ውስንነት ዕብዩት ኣእምሮ፣ ምስማዕ ዝተስኣኖም ወዘተ ምጠቃስ ይክኣል።

ዘውድቕ ሕማም ብሃንደበት ዝኸሰት ሕማም እዩ። እዚ ሕማም ብሕክምና ክድሕንን ክንቐፃፀርን ንክእል ሕማም እዩ። ስለዚ ኣብዚ ሕማም ብልምዲ ዝዝረቡን ዝውጉዑን ግጉያት ኣተሓሳስባታትን መረዳእታታትን ብትረት ምቕላስ የድሊ።

ንፍሉይ ድሌት ዘድልዮም ህፃናት ግቡእ ክንክን ምግባር ንወለዲ ኣፀጋሚ ክኸውን ይኸእል። ወለዲ በቢ መዓልቲ ብዙሓት ሕቶታት ከንንፎም ይኸእል። ነቶም ሕቶታት ግቡእ ምላሽ ምሃብ ስለዝፀገሙ ተስፋ ክቐርፁ ይኸእሉ። በዚ ድማ ወለዲ ዝተፈላለ ሓዘንን ክስምዖም ይኸእል። ፍሉይ ድሌት ዘለዎም ህፃናት ወለዲ ዝበዝሑ ግዚኦም ምስ እዚኦም ስለዘሕልፉ ኣብ ማሕበራዊ ህይወቶምን ምስ ንዝተረፉ ኣባላት ስድርኦም ንምክትታል ግዚ ይስእኑ። ከምዚ ምኻኑ ድማ ንካልኦት ህፃናት ችላ ምባል ስለዘስዕብ ኣብ ስድራ ምክንያት ጎንዒ ክኸውን ይኸእል። ሓደሓደ ግዚ ምስ ዓበዩ ዝሓሙ ህፃናት ኣብ ወለዲ ልዑል ፀቕጢ ይፈጥርሎም ወለዲ ችላ ክብልዎም ይኸእሉ እዮም። በዚ ዝተናደዱ ወለዲ ዝተፈላለዩ ሓደጋታት ከብፅሑ ይኸእሉ። ሓደሓደ ወለዲ ብምንዳድ ውላዶም ናብ ጎደና ኣውጺኦም ንክድርብይዎም ምክንያት ይኾኑ እዮም።

12.ኣብ ሃገርና መርሃ ግብር ትምህርትን ድጋፍን ወለዲ ንህፃናት ዘይምህላው

መሳለፍቲ

ሓደሓደ ፀገማት ልዕሊ ወለዲ ክኾኑ ይኸእሉ። ብዙሓት ኢትዮጵያውያን ወለድቲ ዘይተምሃሩን ኣብ ትሑት መነባብሮን ዝርከቡ ብምጻፍም ክፍተት ክህሎትን ፍልጠትን ኣለዎም። እዚ ማለት ደጃም ዘድልዮም ነገር ኣይፈልጡን ማለት ግና ኣይከኑን። ግና ንደቆም ኩለንተናዊ ዕብዮት ንምስላጥ ዝሕገዞም ነገራት ኣብ ምፍላጥ ግና ክፍተት ኣለዎም። በዚ ኣጋጣሚ ኣብ ህፃናት ኣተኩሮም ዝሰርሑ መንግስታውን ዘይ መንግስታውን ትካላት ንወለዲ ኩለንተናዊ ዕብዮት ዘሰልጡ ነገራት ስሩዕ ዝኾነ ስልጠናን ድጋፍን ምሃብ ይግብእም። ኣብ ህፃናት ዝበፅሑ ጥቕፃታት መበገሲኦም መሰል ህፃናት ብዘይምርደኦምን ዘብፅሑ ጉድኣት ብዘይ ምፍላጦምን እዩ። መርሀ ግብሪ ትምህርቲ ወለዲ ዘይምህላው፣ እንተሃለወ እዉን ብሰብ ሞያ ብዘይ ምምርሑ ወለዲ ትፅቢት ዝግበረሎም ግቡኦም ኣብምፍፃም ዓብዪ ፀገም እዩ።

ልምምድ ተግባር

መሳለፍቲ

1. ተሳተፍቲ ኣብ ሰለስተ ጉጅለ ብምጉጃል ንሕድሕድ ጉጅለ ዝተፈላለዩ ሓፀርቲ ዛንታታት ዝገልፁ ፅሑፋት ብምንባብ ኣብ ዛንታ ተመያይጦም ክምለሱ ምግባር
2. ካብ ተሳተፍቲ ሓደ ፅሑፊ ብምምራፅ ብካልኣት ተሳተፍቲ ዝወሃቡ መልስታት ንክምዝግብ ይንገርዎም።
3. ናይ ሕድሕድ ጉጅለ ምይይጥ መራሕን ፅሑፍን ዘቕርብ ሰብ ክመርፁ ምዝራብ
4. ተሳተፍቲ ብዘቐረቡ ዛንታታት ጠመተ ብምሃብ ኣብ ግዘ ምይይጥ ዝላዓለ ተሳተፍቲ ንክገብሩ ከምእዉን ንዝቐረቡ ሕቶታት መልሲ ክህቡ ምዝራብ።

ዛንታ ሓደ፡ ስድራ ገነትን ካልኣዩን

ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣዩን ንፋዓት ገባራት እዮም። ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣዩን ክልተ ህፃናት ኣለውዎም። ናይ መጀመርያ ውላዶም ብሃፍታ እንትኸውን ዕድሜኣ ሓሙሽተ ዓመት እዩ። ካልኣይ ውላዶም ዕሓይ እንትኸውን ዕድሜኣ ሰለስተ ዓመት እዩ። ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣዩን ዝነብሩ ካብ ከተማ ሪሕቆም እዩ። ኣብ ከባቢኦም ካብ ዕፋን/መሽላሪሕ ብተወሳኺ ዝምረት ጥቕልል ሓምሊን ድንሸን ጥራሕ እዩ። ስለዘይ ጥረምረን ኣትክልትን ካብ ዕዳጋ ንምርካብ ብእግሮም ሽዱሽተ ስዓት ምጉዓዝ ይግበኦም። ናይ ዕዳጋ መንገዲ ድማ ንመኪና ምቕው ስለዘይኮነ ዝንግዝዎ ብእግሮም እዩ ። ኣብ ዝናብ እዋን ሩባታት ስለዝመልኡ ጎርፊ ስለዘስዕቡ ናብ ዕዳጋ ንምክያድ ይፅገሙ። ካብዚ ዘተበገሰ ኣብ እዋን ክረምቲ ንክልተ ኣዋርሕ ስድረኦም ዝምገብዎ ካብ ሕሩጭ ዕፋን/መሽላሪሕ ዝተጋገረ ሕምባሻ ብጥቕልል ሓምሊ ወይ ብድንቻ ዝተሰርሐ ፀብሒ እዩ።

ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣዩን ስድረኦም ዘመሓዳድሩ ኣብ እዋን ምህርቲ ካብ ዝረኽቡዎ እክሊ ሽይጦም ብዝረኽቡዎ ውሕድ ገንዘብ እዩ። ወይዘሮ ገነት ንስድራ ምግብ እንትዕድጋ ገንዘብ ከየባኸና ዓብይ ጥንቓቕ ይገብራ። ወይዘሮ ገነት ዝረኽበኦ ውሕድ ገንዘብ ክባር ዋጋ ዘለዎም እንቋቑሖን ስጋን ካብ ምግባእ ኩሎም ኣባላት ስድራ ዝምገብዎ ብሕሳር ዋጋ ጥረምረ ምግባእ እዩን ዝመርፃ። ወይዘሮ ገነት ስጋን እንቋቑሖን ምግባእ ቅድሚ ቀፃላይ ምህርቲ ዘመን ገንዘብን ከይወደኸን ይፈርሓ። ስለዘይ ንፋስካን ሓድሽ ዓመትን ናይ በጊዕን ስጋ ደርሆን እንተተበሊዑ እኹል ከምዝኾነ እዩ ዝሕስብ። ኣብ ውሽጢ ማሕበረሰብ ዘለዉ ብዙሓት ወለድታት በዚ ሓሳብ ይስማዕሙ።

ኣይተ ካልኣዩ ደቆም ንክግብይሎምን ከርእይዎን ዝግባእ ስነ ምግባር ከም እቲ ንሶም ዝግበይሉ መንገዲን ስነ ምግባርን እዩ። ወለዲ ብዛዕባ ስድራ እንትዘራረቡ/ እንትመያየጡ ንደቆም ብፀጥታ ክፍ ክብሉ ይነግርዎም። ህፃናት ኣቦኦም ዝተላረብዎም መምርሒ እንተዘየኸበሮም ብበትሪ ይግረፉ። ኣብ ገዛ ኣጋይሽ እንተለዮም ህፃናት ካብ ቅድሚ ዓበይቲ ዘወር ንክብሉን ናብ ክሹና/ኣጉዶ ንክኸዱ ይዝረቦም። ህፃናት ኣቦኦም ዝኣዘዘዎም ኩሉ ንክሰርሑ ትፅቢት ይግበረሎም። ህፃናት ንኣቦኦም መልሲ እንተህገዎም ወይ ሕማቕ ስምዒት እንተተሰማዕዎም ብኣቦኦም ምንፅርፃር ኣይፍቀደሎምን። ኣይተ ካልኣዩ ህፃናት በዚ መንገዲ እንተታሒዞም ብፅቡቕ ኩነታት ከምዝግብዩ ይኣምኑ።

ዛንታ ክልተ፡ ፀገማት /ብድሆታት ወለዲ ሓጎስ

ሓጎስ ወዲ ሽዱሽተ ዓመት እዩ። ካብ ሰለስተ ዓመት ጀሚሩ ንነዊሕ እዋን ብዘውድቕ ሕማም ይሳቕ። ብልሙድ እዚይ ሕማም ብክፉኡ ሰይጣን ዝመፅእ ሕማም ከምዝኾነ ይእመን። ወለዲ ሓጎስ ናብ ዝተፈላለዩ ባህላዊ መድሓኒት ፈለጥቲ ሒዞም እንተወሰድዎእውን እቲ ሕማማ ሓዘእውን ኣይገደፎን። ሓጎስ ብተደጋጋሚ ስለዘውድቆ ኩሉሻብ ርእሱን ገፁን ምስቆሰለ እዩ።

ሕማም ሓጎስ ኣእምሮኡን ፀባዩን ብጣዕሚ ተጎዲኡ እዩ። ዕድሜኡ እንዳወሰኸ እንትምፅእ እዚ ሕማም እንዳባኣሰ ከምዝኸይድ ይፅበይ። ሓጎስ ብኣእምሮ ትሑት ዕብዮት ዝተልዓለ ኩሉሻብ ዝሕብሕቦ ሰብ ይደሊ። ሓጎስ እንትክደን፣ እንትምገብን እንትፀራረይን ከምእውን ኣብ ከባቢኡ እንትንቀሳቐስ ዝርእዩ ሰብ ይደሊ። ወለዱ ኩሉሻብ ዝገብሮም ነገር ብወ.ነ ምክትታል፣ ርእሱን ካልኦት ወይ ንብረት ከይጎድእ ምክትታል የድሊ።

ኣቦ ሓጎስ ብብዕላቱ ናብ ስራሕ እንትኸዱ ሓጎስ ናይ ምሕብሓብ ዋና ሓላፍነት ናይ ኣዲኡ እዩ። ኣዶ ሓጎስ ስራሕ እንትብዝሓን ክሳብ ስረሓን ዝውድኣ ኣብ መደቀሲ ገዘኣን ኣእትዮን ይቐልፈኡ።

ወለድቲ ንሓጎስ ምንም ነገር ከምዘይፈልጥ ብምሕሳብ ምስኡ ክፃወቱ ኣይደልዩን። ምስ ሓጎስ ብሓባር ምክያድ ስለዝሓፍሩ ዋላ ሓደ ማዓልቲ ናብ መዘናገዲ/ሽርሽር ወይ ዝተፈላለዩ ቦታታት ወሲደሞ ኣይፈልጡን።

ጎረባብቲ ድማ ደቆም ምስ ሓጎስ እንተተፃወቶ ከይሓልፍ ስለዝፈርሑ ኣይፃወቱን። ስለዘይ ደቆም ናብ እኒ ሓጎስ ገዛ ከይኸዱ ይኸልክልዎም። ንሱእውን ናብ ገዘኡም ከባቢ ክኸደም ኣይፈቑዱሉን። በዚ ዝተሰኸ ናይ ሓጎስ ስድራ ካብ ጎረባብቲ ተገሊሎም።

መሳለጥቲ

ተሰተፍቲ ዝቐረቡ ክልተ ዛንታታት ምስ ኣንበቡ ሕድሕድ ጉጅለ ዝስዕብ ሕቶታት ንክምልሱ ይንገርዎም

1. ድሕሪ ምይይጥ ጉጅለ ናይ ሕድሕድ ጉጅለ ኣቕራቢ ከምእውን ዝተሓረዩ ተወክልቲ ኣባላት ኣብ ውሽጢ ሰለስተ ደቓይቕ ናይ ምይይጥ ፍረ ሓሳብ ከምዝቐርቡ ምግባር።
2. ኣብ እዋን ገለፃ ብጣዕሚ ዝተሰሓሓቱ ነገራት እንተቐረቡ ኣብ ግዘ ምይይጥ ሃናፂ ዝኾነ ኣቀራርባ ትክክለኛ ሓበሬታ ምሃብ
3. ኣብ ልዕሊ ኣባላት ጉጅለ ዘቐረብዎ ክልተ ተሳተፍቲ ርኢቶ ክህቡ ወይ ሕቶ ክቐርቡ ምትብባዕ።

ንተሳተፍቲ ምይይጥ ዝቐረቡ ሕቶታት

1. ኣብ ውሽጢ ተጓጓዢ ዝቐረቡ ወለዲ ዘጋጠሞም ፀገማት/ብድሆታት ዘርዝሩ።
2. ኣብ ውሽጢ ተጓጓዢ ዝቐረቡ ህፃናት ዝመሳሰል ፀገመ ዘለዎም ዘዕብዩ ዝትፍልጥዎም ወለዲ ኣለዉዶ ናቶም መነባብሮ ካብ እዚ ዝተፈለየ ድዩ

መሳለጥቲ

ተፍትሽ : (ሓሙሽተ ደቂቓ)

ንተፍትሽ ዝቐርቡ ሕቶታት ኣብ ዕለቱ ክንደይ ዛእክል ከምዝተምሃሩ ዝቐርብ እምበር ፈተና ከምዘይኮነ ንወለዲ ክግለፀሎም ይግባእ። ስለዚ ተሳተፍቲ ብዛዕባ ዝስዕቡ ሕቶታት ብድሌቶም ንክገልፁ ምትብባዕ። ዝወሃቡ መልስታት ኣብ ሰሌዳ ብምፅሓፍ ምስ ቀንዲ መልእኽቲ ብምንፅፃር ይንገርዎም።

- ወለዲ ኣብ ኣታዓባብያ ደቆም ዘጋጥምዎም ፀገማት ምፍላይ/ምፍላጥ ንህፃናት ረብሓኡ እንታይ እዩ

ቀንዲ መልእኽቲ (ሓሙሽተ ደቂቓ)

ድሕሪ ምይይጥ ወለድቲ ኣብ ኣታዓባብያ ደቆም ዘጋጥምዎም ዓበይቲ ፀገማት/ብድሆታት ብምልዓል ንመሳለጢ ብዝቐረበ መዘክር መሰረት ኣብ ቀንዲ መልእኽቲ ጠመተ ክግበር ይግባእ።

- ወለድቲ ወይ ምዕበይቲ ደቆም ብዝደለይዎ መንገዲ ንምዕባይ እንተዘይክኢሎም መበገሲ እቲ ፀገም ምፍላይ ይግበኦም።
- ድኽነት ደቆም ብዝደለይዎ መንገዲ ንምዕባይ ዓብይ ፀገም/ ብድሆ እዩ። ስለዚ ወለዲ ብዝተፈላለዩ እቶት መርከቢ ስራሕ ብምውፋር ናይ ደቆም ምቕት ምሕላው ይግበኦም።
- ህፃናት ካብ ዝተወለዱ ግዜ ጀሚሩ ዝርከብ ናይ ምሕራቕ ወይ ናይ ምብኻይ ዝተለመደን ክፍታሕ ዝክእል እዩ።
- ሓድሽ ዝተወለደን ኣናእሽተይ ህፃናትን ንበይንኻ ምዕባይ ኣድካምን ኣፀጋምን ክኸውን ይክእል። በዚ ዝተልዓለ ኣዴታት ኩልሻብ ብምሒር ምሕሳብ ጭንቁ ከጋጥመን ይክእል።
- ብባዕሎም መንገዲ ደቆም ዘዕብዩ ኣዴታትን ኣቦታትን ብዝሓለውዎ መንገዲ ንምዕባይ እኹል ግዜ ኣይህልዎምን። በዚ ዝተልዓለ ኣቦታት ፀገሙ ዘይክርደኦምን ክሓርቑን ይክእሉ። እዙእውን ንኣዴታት ፀገም/ብድሆ ይፍጥረሉን።

መዘክር መሳለጥቲ

- ንምይይጥ ብዝገብርዎ ምድላው ወይ ከይዲ ውሽጢ ፍልይ ኢሎም ዝወፅኡን ኣብዚ ምዕራፍ ክካተት ወይ ብካልኣይ ክፅንዑ ዝግበኡም ፍረ ሓሳባት መዘክርታ ይትሓዙ። እዞም ፍረ ሓሳባት እዚ ሰነድ ንቐፃላይ ንምምዕባል ይሕገዙና።

ክፋል ክልተ : ወለዲ ኣብ ኣተዓባብያ ደቆም ዘጋጥምዎም ፀገማት ከመይ ምሽናፍ ይክእሉ?

ዝተመደበ ግዘ : ስልሳ ደቂቓ

መሳለጥቲ

ተሳተፍቲ ንምብርባር ወለዲ ኣብ ኣተዓባብያ ደቆም ዘጋጥምዎም ፀገማት/ብድሆታት ከመይ ምሽናፍ ይክእሉ? ብምባል ይሕተትዎም እሞ ክልተ ተሳተፍቲ ጥራይ መልሲ ክህቡ ብምፍቓድ መልሶም ኣብ ሰሌዳ ይፃሓፍ ብዝስዕብ መልሲ ይብርህሎም።

1. ወለዲ ኣብ ኣተዓባብያ ደቆም ዘጋጥምዎም ፀገማት/ብድሆታት ንምስዓር ዘክእሎም ሜላታት

ትሑት እቶት ስድራ ዘስዕቦ ፀገማት/ብድሆታት ምክልኻል

ንኣብነት

- ትርፌ ስዓት ስራሕ ምስራሕ
- ምውዳብ ኣብ ትካላት ኣናእሽተይ ደቐኞትን
- ምስታፍ ኣብ ከተማ ሕርሻ
- ኣብ ሕርሻ ዝተዋፈሩ ስድራ ምሩፅ ዘርእን ማዳባርያን ምጥቃም

መሳለጥቲ

ወለዲ እተቶም ብምምሕያሽን ተወሳኺ ገንዘብ ብምጥቃምን ድልየቶም ምምላእ ይኸእሉ። እቶት ንምምሕያሽ ዝጠቐሙ ሓደሓደ ሚላታት ንርእ።

- ብዙሓት ወለዲ ትርፌ ስዓት ስራሕ ይስርሑ። ኣብ ከባቢኹም ናይ ትርፌ ስዓት ከስርሕኹም ዝኸእሉ ትካላት ብምእላሽ ትርፌ ስዓት ስራሕ ብምስራሕ እቶትኩም ምምሕያሽ ይካኣል።
- ወለዲ ኣብ ትካላት ኣናእሽተይን ደቀቕቲ ተወዲቦም ገንዘብ ምርካብ ይኸእሉ። ኣዴታት ኣብ ትካል ደቀቕትን ኣናእሽተይን ብምውዳብ እንጀራ ጋጊረን ብምሻጥ፣ቆሎ ኣዳልየን ብምሻጥ እቶት ከምዝርከብ ይፍለጥ።
- ኣብ መብዛሕቲኡ ከባቢ ሃገርና ናይ ከተማ ሕርሻ/ግብርና ተወሳኺ ፍልፍል እቶት ኮይኑ የገልግል። ወለዲ ኣብ ገዘኦም ዘሎ ቦታ ደርሆ ወይ ከፍቲ/እንስሳት ብምርባሕን ውፅኢቶም ብምሻጥ እቶት ምርካብ ይኸእሉ። ሰብ ሞያ ግብርና ስራሕ ከመይ ከምዝጅመር ምኸሪ ምሕታት
- ኣብ ገፀር ዝነብሩ ስድራ ድማ እቶቶም ንምምሕያሽ ምሩፅ ዘርእን ማዳበርያ ምጥቃም ይኸእሉ። እዚ ናይ ምህርቲ መጠነ ወሰኽ ናይ ስድራ እቶት መጠን ስለዘዕቢ ናይ ህፃናትን ኣጠቓላሊ ኣባላት ስድራን ድሌት ከማልኦ ይኸእል። ብተወሳኺ እውነት ዓመት ምሉእ ኣትኸልቲ ምፍራይ ዘኸእል ንስድራን ንማሕበረሰብን ምፍሓር ጉድጓድ ማይ ወይ ምዕቕር ማይ ዝናብ ይክኣል። እዚ እውን ዓመት ምሉእ ኣትኸልቲ ብምምራትን ብምሻጥን እቶትኻ ምዕባይ ይካኣል።

2. ምክልካል አብ ከባቢ ዝርከቡ ውስንነት ሃፍቲ ተፈጥሮ

ወለዲ እዙይ ብዝምልከት ከባብያዊ ምምሕዳር፣ ስብ ሙያ ሕርሻ/ግብርናን ጥዕና ከምእውን መምህራን ብምዝርራብ ምክሪ ምርካብ ይክኣል።

መሳለጥቲ

ወለዲ አብ ከባቢኦም ዝተፈላለዩ ምህርታት ምምራት ዝህብዎ ረብሓ ምግንዛብ ይግበኦም። ናይ አዝርእቲ ምህርቲ ጥራሕ ምፍራይ ልምዲ ክልወጥ ክኸእል ኣለዎ። ወለዲ ኣትኸልትን ፍራምረን ከመይ ምዕባይ ከምዝካእል ምስልጣን ኣለዎም። ወለዲ እዙይ ብዝምልከት ከባብያዊ ምምሕዳር ፣ ስብ ሙያ ሕርሻን ጥዕናን ከምእውን መምህራን ብምርካብ ብምንግጋር ምምኻር ይኸእሉ። እዘይ ድማ ወለዲ ደቆም ዕዳጋ ከይደኸሙ ካብ ግራቶም ዝተኣከበ ሓድሽ ኣትኸልቲ ንምምጋብ ይኸእሉ። ምርባሕ ደርሆ ብኣግባቡ እንተተተሒዙ ኣብ መብዛሕቲኡ ከባቢታት ሃገርና ንምግብነት ዝኸውን እንቋቋሖን ስጋን ካብ ምርካብ ንላዕሊ ፍልፍል እቶት ብምኻን የገልግል።

3. ምምሕዳሽ ፍልጠት ንምክልካል ፀገማት / ብድሆታት/ ምንኣስ ፍልጠት

መሳለጥቲ

ወለዲ ብዝስዕብ መንገዲ ብዛዕባ ህፃናት ጥዕና፣ ኣመጋግባ፣ ፀባይ፣ ድሕነትን ሓለዎን ዘለዎም ፍልጠት ምምሕዳሽ ይካኣል። ንኣብነት ዝኸውን፡-

- ኣብ ቐረበኦም ዝርከብ ትካል ጥዕና ብምርካብ ወይ ብሰራሕተኛ ጥዕና ኤክስቴንሽን ዝህንዞ ዝወሃብ ትምህርታዊ ጥዕና ብውኑ ምክትታል
- ምሳ ስብ ሙያ ጥዕና ብምምይያጥ ብዛዕባ ኣመጋግባ ህፃናት ምምሃር
- ምሳ ጎረቤት ዝርከቡ ወለዲ ብሓባር ብምምይያጥ ልውውጥ ልምዲ /ተመክሮ ምግባር ጠቓሚ እዩ። ንኣብነት እድርን ዕቁቡን ዝመሳሰሉ ኣብ ማሕበራዊ ኣኼባታት ዝተፈላለዩ ዋኒናትን ፀገማትን /ብድሆታት ብምልዓል ምምይያጥ ይካኣል ። ኣብ እዋን ምይያጥ ሓደሓደ ጠቐምቲ ሓሳባት ክልዕሉ ይኸእሉ።
- ኣጋጣሚታት እንትመቻቸዉ ናይ ህፃናት ትምህርቲ፣ ኣመጋግባ፣ ድሕንነትን ሓለዎን ብዝምልከት ብሬድዮን ቴሌቪዥን ዝመሓላለፍ መልእኽትታት ምድላው ጥዕና ምድማዕ ግቡእ እዩ።

4. ምክልካል ፀገማት / ብድሆታት/ ሕፅረት ግዘ

መሳለጥቲ

ምስ ህፃናት ግዘ ከሕልፉ ዝደልዩ :-

ወለዲ ምስ ህፃናት ንምዝርራብ ምግቢ ኣብ ዝምገብሉ ስዓት/እዋን ክጥቀሙ ይኸእሉ። በብዕለቱ ኣብ ስዓት ቁርስን ድራርን ምስ ህፃናት ንምምጋብ መርሃ ግብሪ ምሓዘ።

በብዕለቱ ምስ ህፃናት ዝትዘራረብሉ ግዘ ምህላወ ምርግጋዕ። እዚ ግዘ ናይ ደቅኹም ዕራትን ስምዒትን ንምርኣይ ዕድል ይበኩም። እዚ ግዘ ንደቅኹም ብምጠንቀቕታ ንምፍርራሕ ኣይትጠቐሙ። እንተኾይኑ ግዘኡ ንደቅኹም/ ህፃናት ፍቕሪ ዝትህብሉን ፅቡቓት ቃላት ዝትዘራረብሉን ፅቡቕ ግዘ ክኸውን ይግባእ። እዚ ህፃናት ፍቕሪ ዝስመኡምን ኣብ ባዕሎም ናይ ምትእምማን ምንፈስ ከማዕበሉን ይጠቅም። ብኻልእ መዳይ ደቅኹም ናይ ቐፃላይ ተስፋ-ኣምን ፀገሞምን ነፃ ኮይኖም ንክሣራርቡኹም የተባብዕ።

ብተወሳኺ ወለዲ ምስ ደቆም ክፃወቱ ይግባእ። ምስ ህፃናት ምፅዋት መሕፈሪ ኣይኮነን። ብኣንፃሩ ወለዲ ንደቆም ብዙሕ ምምሃር ከምእውን ካብ ደቆም ብዙሕ ክመሃሩ ይኸእሉ። ህፃናት ምሰ ወለዶም ከም መሓዛ እንድሕር ዝረኣዩ ኮይኖም እንድሕር ብሓባር ዝፃወቱን ዝረኣዩን ኮይኖም ህፃናት ስምዒት ፈላጥነት/ዓብይ ምምሳል ይስመኡም። ህፃናት ክእለቶም ንወለዶም ከርእዩ ይድልዩ። ወለዲ ድማ ደቆም እንታይ ላእክል ፈጠርትን ንፉዓትን ከምዝኾኑ ብምርኣይ ኣብ እዋን ፀወታ ዘጋጥምዎም ፀገም ብምፍታሕ ከበረታትዎም ወይ ክሕግዝዎም ይግባእ።

5. ኣብ ኣተዓባብያ ህፃናት ባህላዊ ወይ ልማዳዊ ተግባራትን ፀገማትን ምክልኻል

መሳለፍቲ

ጥብ ኣዶ እኹል ፀባ ምሃብ ጠጠው ክሳብ ዘየበለ ክሳብ ሽዱሽተ ወርሒ ሓድሽቲ ዝተወለዱ ህፃናት ተወሳኺ ምግቢ ኣየድሊዮም። ቡንን ጫትን፣ ስዋን ኣረቂን ዝመሳሰሉ ኣልኮሆል መስተታት ኣብ ኩሉ ብርኪ ዕድመ ዝርከቡ ህፃናት ሓዲጋኛታት እዮም። ስለዚ ወለዲ ንደቆም ከምዚኦም ዝበሉ ንህፃናት ምሃብ ዘየድልይ ምዃኑ ምፍላጥን ዘይምሃብን።

ወለዲ ኣብ ውሽጢ ማሕበረሰብ ደቂ ኣንስትዮ ናብ ቤት ትምህርቲ ከይኸዳ ዝኸልክል ልማዳዊ ተግባራት ኣብ ውሽጢ ስድራ ዘይምህላዉ ከረጋግፁ ይግባእ። ህፃናት ምምሃር ብኣጠቓላሊ ጥዕና ኣዴታት ንምምሕያሽ ይሕግዝ። ዝተምሃረት ንል ኣንስተይቲ እንትግብይ ንህፃናት ግቡእ ምሕብሓብ ምግባር ይኸእሉ። ዝተምሃረት ንል ኣንስተይቲ ኣብ እዋን ጥንሲ ነቲ ጥንሲ ቅድመ ወሊድ፣ ኣብ እዋን ወሊድን ድሕረ ወሊድን ግቡእ ክትትል ሕክምና ትገብር።

ኣቦታት/ኣስኡን ንኣንእስቶምን ንኣዋልድ ደቆምን ምምሃረን ከረጋግፁ ክኸእሉ ኣለዎም። እዚ ጥንሲ ብትልሚ ንምምራሕ የኸእል። ብተወሳኺ ሓድሽቲ ንዝወለዱ ህፃናት ኤች.አይ.ቪን ካልኦት ሕማማትን ንከይመሓላለፉ፣ ፅቡቅ ጥዕናን ናይ ፅሬት ተግባራትን ኣብ ስድራን ማሕበረሰብን ውሽጢ ንክጋፋሕ ይገብር። ብኣጠቓላሊ ትምህርቲ ኣብ ማሕበራዊን ባህላዊን ፅዕንቶ ዝበፅሖን ደቂ ኣንስትዮ ሂይወት ንምምሕያሽ ይጠቅም። ስለዚ ወለዲ ንህፃናት ደቂ ኣንስትዮ ምምሃር ንምምሕያሽ ጥዕና ህፃናትን ኣጠቓላሊ ስድራ ይጠቅም።

6. እኹል ወይ ግብአ ዘይኮነ ኣመጋግባ ህፃናትን ከምእውን ማሕበረሰብ ኣብ ልዕሊ ህፃናት ዝበፅሕ ጥቕዓት ዘለዎም ትሑት ፀገማት ግንዛብ ምክልኻል

መሳለጥቲ

ወለዲ ብዛዕባ ጥዕናን ኣመጋግባ ህፃናት ዘለዎም ፍልጠት ንምምሕያሽ ዝገብርዎ ፃዕሪ ናይ ኩልሻብ ተግባርም ክገብርዎ ይግባእ። ሕድ ሕድ ወላዲ ብዛዕባ ህፃናት ጥዕናን ኣመጋግባን፣ ኣካላዊ ዕብዮትን ናይ ፀባይ ለውጢን ከምእውን ኣለዎ ድሕንነት ህፃናት ዘለዎም ፍልጠት ምምሕያሽ ንኣጠቓላሊ ማሕበረሰብ ብጣዕሚ ኣድላይ እዩ።

ወለዲ እዚ ኣበሬታ ንሰብ ሙያ ጥዕና ግዘ ብምሃብ ብቐሊሉ ምርካብ ይኸእሉ። ወለዲ ግብአ ኣበሬታ እንተረኺቦም ዘይጠቅም ልምዲ ብምግዳፍ ብዝጠቅም ፍልጠት ክትክኡ ይኸእሉ። ስለዚ ኩሎም ወለዲ ሰብ ሙያ ጥዕና ፣ሰብ ሙያ ሕርሻነን መምህራን ዝረኹቡሉ ግዘ ክህልዎም ይግባእ። እዚእውን ማሕበረሰብ ብዛዕባ ኣመጋግባ ህፃናት ዝህልው ትሑት ኣመለኻኽታ ንምልዋዋ ይጠቅም።

ወለዲ ምስ ሰብ ሙያ ጥዕና፣ ሰብ ሙያ ሕርሻን መምህራንን ዝገብርዎ ምይይጥ ብዛዕባ ጥዕናን ኣተግባብያን ህፃናት ፍልጠት ምርካብ ይኸእሉ። እዚእውን ኣብ ልዕሊ ህፃናት ክበፅሕዎም ዝኸእሉ ጥቕዓትን ዕሽሽተኝነትን ንምንካይ የኸእል። ህፃናት ከመይ ክግብዩ ከምዘለዎም ዝተረደኡ ወለዲ ህፃናት ውሽጣዊ ክእለቶም ዘዕብይሉ ክባቢ ምፍጣር ይካኣል። ብተወሳኺ ኣብ ልዕሊ ህፃናት ዝበፅሑ ጥቕዓታትን ዕሽሽተኝነትን ከመይምፍላይን ምጥቋምን ከምዝካኣል ይምሃሩ። ከምዚ ዝበለ ድማ ዕቡኻ ርክብ ዘለዎ ስድራ የማዕል።

7. ትሑት አተላላፊዎ ጥዕና ፀገም/ብድሆታት/ ምክልካል

መሳለጥቲ

ወለዲ ኣብ ቀረበኦም ዝርከቡ ትካላት ጥዕና ኣገልግሎት ምጣነ ስድራ ምርካብ የድልዮም። ውዕኢታዊ ምጣነ ስድራ ናይ ኣዶን ሕንጠይ ህፃንን ምምሕያሽ ጥዕና ወሳኒ ግደ ይፃወቱ። ትካላት ጥዕና ምጥቃም ጥዕና ዘይብሉ ምንፃል ጥንሲ ጠጠው ንምባል፣ ፀገም ዝተሓላለኸ ጥንሲን ውልዶን ንምንካይ፣ ኣረሓሒቕካ ንምውላድ ንምትግባር፣ መጠን ሞት ኣዴታትን ህፃናትን ንምንካይን ዝምሳሰሉን ይጠቅም። ምጣነ ስድራ ንውልቀ ሰብን ንማሕበረሰብን ማሕበራዊን ቁጠባ ሃፍቲን ዕብየት ንምምሕያሽ ኣስተዋዕኦ ይግብር።

ስለዚ እውን ትካላት ጥዕና ምጥቃም ንጥዕናኡ ዝሓለወ ጥንስን ንህፃናት ጥዕና ምቹዊ ምኃኑ ንወለዲ ምዝራብ ይግባእ። ግልጋሎት ጥዕና ንምርካብ ፀገም ገንዘብ ዘለዎም ወለዲ ኣብ ከባቢኦም ዝርከቡ ምምሕዳር ነፃ ናይ ሕክምና ደብዳቤ ብምዕሓፍ ኣብ መንግስታዊ ትካላት ጥዕና ግልጋሎት ሕክምና ክረኽቡ ይግባእ።

8. ምክልካል ፀገም/ብድሆታት/ ኣዴታት ምድኻም ኣካል ምዕባይ ተሳትፎ ኣወዳት ኣብ ጥዕና ኣዶን ህፃናትን

መሳለጥቲ

ህፃናት ንምውላድ ብሓባር ተራኺቦም ወለዲ ከምዘወለድዎ ኣብ ኣተፃባብያ ህፃናት ወለዲ ብሓባር ኮይኖም/ ናይ ወለዶም ፍቕሪ እንዳረኽቡ ንክጎብዩ ክተሓባበሩ ይግባእ። ኮይኑ ግና እቲ ሓቂ ዘርዮ ዘሎ ኣብ ገዛ ውሽጢ ህፃናት ምዕባይ እቲ ዝጎበዩ ግደ ዝተፃወት ኣዶ ጥራሕ እያ። ኣብ ሃገርና ኣብ ልዕሊ ዘርፍታት ጥዕና፣ ትምህርትን ሃፍቲ ቐጠባን ዝጎበዩ ናይ ስርዓተ ምዝባዕ ይርእይ። ዋላ እኳ ኣብ ኩሎም ዘርፍታት ተሳትፎ ደቂ ኣንስትዮ እንተተባበሩ ኩሉ ናይ ገዛ ስራሕ እታ ንላ ኣንስተይቲ ጥራሕ ክትሸፍኖ ብኣመለኻኽታ ሕብረተሰብ ትዕቢት ይግበር። እዚ ዕዕንቶ ድማ ኣዴታት ንክደኻማን ብዕዕንቶ ምድርራብ ንሕማም የቻልዎን።

ደቂ ኣንስትዮ ብዘይ ናይ ደቂ ተባዕትዮ ትሕብብርን ተሳትፎን ማዕርነት ስታ፣ ስታዊ ርክብን ጥዕና ስነ ተዋልዶን ምርግጋፅ ኣይካኣልን። ደቂ ተባዕትዮ ኣብ ጥዕና ኣዴታትን ህፃናትን ምስታፍ ብዝጎበዩ ኩነታት ድኻም ኣዴታት ንምንካይ ከምእውን ኣጠቓለሊ ኩነታት ሂደወት ስድራ ንምምሕያሽ ይጠቅም።

መሳለጥቲ

አዴታት ምሰ ወለዳ ካብ ብርኪ ማእኸላይ ክሳብ ዓብዩ ዝርእ ስምዒት ሓዘን፣ ብስጭትን ጭንቀትን ከጋጥመን ይኸእል። ናይ መጀመርያ ውላደን ካብ ዝወለዳ ግዘ ጀሚሩ ብብርኪ ማእኸላይ ዝኾነ ፀገም ኣብ መብዛሕቲኡን አዴታት እቲ ፀገም ይርእ። ሓደሓደ ግዘ አዴታት ምሉእ ብምሉእ ክቆፃፀረኦ ኣብ ዘይክእላሉ ከምእውን ደቀን ምሕብሓብ ክሳብ ዝኣብዩን ዝበፅሕ ፀገም ዓይኑ ኣፍጢጡ ይርእዮን። አዴታት ልዕሊ ክልተ ሰሙን ከምዚ ዓይነት ፀገም እንተተራእይዎን ናብ ትካል ጥዕና ወይ ሆስፒታል ከይደን ሕክምና ክረኽባ ይግባእ። አቦታት ኣብ ልዕሊ አዴታት ዝርእዩ ስምዒታዊ ፀገማት ኣብ ልዒሊኦም ፀገም ዝፈጥሩ ምዃኖም ክርድኡ ክኸእሉ ኣለዎም። ስለዚ አቦታት ንአዴታት ዝዓበዩ ሓገዝ ክህቡ ይግባእ።

ሓደሓደ ወለዲ ኣፀጋሚ ስብእና ክህልዎም ይኸእል። እዚ ነቲ ስድራ ህፃናት ብኣግባቡ ወይ ብግቡእ መንገዲ ንምምራሕ ዕንቅፋት ይኸውን። ናይ አቦታት ምንኣስ ቐርፀኝነት፣ ንምስታፍ ድሌት ዘይምህላው፣ መባኸናነት፣ ሰታይ ምዃን ወይ ቐማርተኛ ምዃንን ሂደወት ስድራ የበላሽው። እዚ ፀባይ ናብ ፍትሕ ከምርሕን ኣብ ልዕሊ ሂደወት ህፃናት ጉድኣት ከብፅሕ ይኸእል። ወለዲ እዚ ፀባዮም ብምይይጥ ከስተኻኸሉ እንተዘይከኢሎም እቲ ፀገም ናብ ዘመድ፣ ጎረብት፣ ናይ ሃይማኖት አቦታትን ሕግን ምውሳድ ዝተለመደ እዩ። እዚ ኩሉ ተገይሩ ነቲ ፀገም ምፍታሕ እንተዘይክኢሉ ስድራ ካብ ሰብ ሙያ ስነ ልቦና ሓገዝ ንምርካብ ምፍታን ይግባእ።

10. ምክልካል ፀገም /ብድሆታት/ ብዙ መሐሣ ሓዳር ወላድ ምዕባይ

መሳለጥቲ

ብዙይ ናይ ሓዳር ምሓሣ ህፃናት ንበይንኻ ምዕባይ ወለድቲ ካብ ካልኣ ብዝበለፀ ንደቆም ኣብ ከባቢኦም ዝርከቡ ድጋፍ ግልጋሎት ወሃብቲ ይደልዩ :: ስለዚ እቶቶም ንምዕባይን ትሕብብር ንምርካብን ዝተፈላለዩ ሚላታት ይጥቀሙ:: ብተወሳኺ ብሰብ ሙያ ጥዕና ዝወሃብ ግልጋሎት ይጥቀሙ:: እዚ ብዙይ ናይ ሓዳር ምሓሣ ደቀን ዘዕብያ ወለዲ ኣፀቢቹ ጠቓሚ እዩ::

ኣብ ውሽጢ ማሕበረሰብና ኣብ ግዘ ፀገም ናይ ምርድዳእ ዕቡቕ ባህሊ ይረኣ:: ስለዚ እውን ወለዲ ንዘጋጥሞም ፀገም ኣብ ቐረበኦም ዝርከቡ ፈተውቶም ድጋፍ ምሕታት ክሓፍሩ የብሎምን::

ብዙይ ናይ ሓዳር መሓሣ ንበይኖም/ነን ደቆም ዘዕብዩ ወለዲ ፀገሞም ምስ ሃይማኖት መራሕቶም ብሓባር ክመያየጥሉ ይኸእሉ:: ትካላት ሃይማኖት ፀገም ህፃናት ብምርዳእ ወለድቲ ዕረፍቲ ዝረኽቡሉ ግልጋሎት ብምምቕቓው ንመእመናን ድጋፍ ክገብሩ ምዝርራብ ይካኣል:: ስለዚ ወለድቲ ዕረፍቲ ንክረኽቡ ናይ ቐረባ መሓዝቶምን ፈተውቶምን ንኣደ ወይ ልክተ ማዓልቲ ክሕግዝዎም ምሕታት ይካኣል:: ወለዲ ዕረፍቲ እንተረኺቦም እቲ ፀገም ንምክልካል ጥንካረ ይህልዎም:: ስለዚ ዕረፍቲ ንወለዲ ብጣዕሚ ኣድላይ እዩ::

11. ንምክልካል ፀገማት/ብድሆታት ከቢድ ፀገም ጥዕና ዘለዎምን ፀገሞም ዘይተፈትሑሎምን ህፃናት

መሳለጥቲ

ኣብ ዙርያ ፀገማት ምሳ ሰብ ሙያ ጥዕና ምይያጥ ስለዘድልይ ሕክምናን ምሕብሓብን ህፃናት እንተጋገዩ ድማ ካብ ምኽራይ ወይ ምዕራፍ ወይ ካብ ምርጋም ምምሃርን ፍቕርን ምርኣይን ባዕሎም ምቁፅፃር ከምዝኸእሉን ጌገኦም ንምእራም ድልየት ከምእውን ምምሃር ግቡእ እዩ::

ህፃናት ብዝዓበዩ ናይ ኣእምሮ ዕብዮት ውስንነት ዝተጎድኡ እንተዘይኾይኖም ዝተወሰኑ ተግባራት ክፍፁሙ ምሕጋዝ ይካኣል:: ህፃናት ምስ ዓበዩ ሓደ ተግባር ብባዕሎም ክኢሎም ምፍፃም ሞራል ወይ ተፃዋታይነት ይስመዖም:: እዚ እውን ባዕሎም ክኢሎም ምምጋብ፣ ምኽዳንን ምዕርራይን ክጅምሩ የኸእል::

12. ህፃናት ካብ ካልኦት ሓገዝ ምድላይ

መሳለጥቲ

ህፃናት ኩልሻብ ናይ ስድራ ሂይወት ኣፀጋሚ ኮይንዎም ናይ ካልኦት ሓገዝ እንተረኺቦም ዝሓሸ ስራሕ ክሰርሑ ይኸእሉ። ሓገዝ ዝህብዎም ኣባሓጎ/ እኖሓጎ፣ ናይ ስድራ መሓዛን ወይ መምህራን ክኾኑ ይኸእሉ። ህፃናት እንትግብዩ ማሓዝቶም /ኣዕልኸቶም ሓደሓደ ሓገዝ ክህብዎም ይኸእሉ። ወለዲ መያዊ ሓገዝ ክደልዩ ይኸእሉ። ስለዙሕውን ህፃናት ብዛዕባ ፀገሞም ምስ ስብ መያ ምምይያጥ ክጠቓሞም ከምዝኸእል ክፈልጡ ይግባእ።

13. ምክልኻል ብዛዕባ ችፍራትን ጥቕሳትን ኣብ ጎረቤት ዝርእይ ትሑት ግንዛብ

መሳለጥቲ

ወለዲ ደቆም ንምምራሕ ኣብ ዝዕገምሉ ወይ ጎረቤት ወይ ቤት ትምህርቲ ኣብ ልዕሊ ህፃናት ስምዒታዊ ኣካላዊ ችፍራት ብተደጋጋሚ እንተበዕሑም እቲ ፀገም ምስ ጎረቤት ወይ ምስ መምህራን ብሓባር ብምሕዝነት ምቅርራብ ምምይያጥ ይግባእ። እዚ ተገይሩ እቲ ፀገም እንተዘይተፈቲሑ ወለዲ እቲ ጉዳይ ናብ ከባቢያዊ ምምሕዳር ወይ ፖሊስ ወይ ስብ መያ ጥዕና ብምውሳድ ክዝራረቡ ይግባእ። እዞም ኣካላት ንማሕበረሰብ ወይ ንመምህራን ከምህሩ ይኸእሉ።

ጎረቤት ወይ መምህራን ህፃናት ክእርሙ ይኸእሉ። ኮይኑ ግና ስሕተት ህፃናት ዝእርምሉ መንገዲ ጎዳኢ ልምዲ ተደራኾም ግቡእ ብዘይኮነ መንገዲ ክኸውን ይኸእል። እዚ ኣመለኻኸታ ብትምህርቲ ክልወጥ ይኸእል።

ወለዲ ደቆም እንትገርፉ ወይ እንትቐንጭዉ ንምጉዳእ ሓሲቡ እንተይኮነ ፀባይ ንምምሃር ሓሲቡ እዩ። ኮይኑ ግና ኣካላዊ ምቕፃዕቲ ካብ ረብሓኡ ጉድኣቱ የመዝን። ስለዚ ካብ ብበትሪ ምውቓዕ ኣወንታዊ ሚላ ኣተኣራርማ ተጠቒምካ ፀገም ምፍታሕ ይካኣል።

14. ምክልካል ፀገማት ድጋፍ ዘይምህላው ኣብ መርሃ ግብሪ ትምህርቲ ወለዲ ኢትዮጵያ/ ወለዲ ኣብ መርሃ ግብሪ ትምህርቲ ኢትዮጵያ ምክልካል ፀገማት ድጋፍ ዘይምህላው

መሳሌ ጥቲ

ሓደሓደ ፀገማት ካብ ዓቕሚ ወለዲ ንላዕሊ ከምዝኾኑ ይፍለጥ። ስለዚ ወለዲ ናይ ከባቢያዊ ምምሕዳር፣ኣብያተ ትምህርቲ፣ ኣብያተ ዕሕፊት ጥዕናን ሕርሻን ትምህርቲ ወለዲ ክህብዎም ወይ መርሃ ግብሩ ክድግፍሎም ሕቶ ምቕራብን ድፍኢትን ምግባር ይካኣል። ኣካላት ከባቢያዊ ምምሕዳር ኣብ ልዕሊ ድሕንነት ህፃናት ዝንቀሳቐሱ መንግስታቸው ወይ ዘይመንግስታዊ ትካላት ብምዝርራብ ትምህርቲ ወለዲ ዝወገበሉ ኩነታት ምምችቻው ይግበኦም።

ወለዲ ሓገዝ ካብ ምድላዮም ንላዕሊ ኣብ ከባቢኦም ዝረኣዩ ተመሳሳሊ ፀገማት ባዕሎም ንባዕሎም ብምምይያጥ ክተሓጋዝ ይግባእ። ትምህርቲ ንወለዲ ወለዲ ልምዲ ክለዋወጡ፣ ዝገጠሞም ፀገም ከመይ ምትሓዝን ምፍታሕን ከምዝለዎም ሓዲሻ ክእለትን ሓሳብን ንክመሃሩ ይሕግዞም።

ክለሳ ሕሉፍ ምይይጥ (ሓሙሽተ ደቐቻ)

ንምይይጥ ተሳተፍቲ ዝቐረቡ ሕቶታት

ሰለስተ ተሳተፍቲ ዝሓለፈ ቀንዲ ፍረ ሓሳባት ምይይጥ ንክዝክሩ ምሕታት

1. ብዝሓለፈ ዝተመያየጥናሉ ነገራት እንታይ እንታይ ነይሮም?
2. ከይዲ ምዕባይ ህፃናት ኣብ ገዛን ከባቢኹምን ዘጋጥሙኹም ፀገማት ፈልይኹም ዶ? ከከም ክብደት ፀገምሙ ብደረጃ ኣቐሚጥኩም ዶ?
3. ተሞኩሮኹም ንጎረቤትኩምን ማሕበረሰብ ከባቢኹምን ኣማቐልኩም ዶ?

ልምምድ ተግባር

1. ተሳተፍቲ በብሰለስተ ጉጅለ ከምዝጉጅለ ምዝራብ።
2. ንሕድሕድ ጉጅለ ዝተፈላለዩ ሓፀርቲ ዛንታታት ዝዝንትዉ ዕሑፋት ብምንባብ ኣብ ልዕሊ ተንንፊኡ ተመያይጦም ክምልሱ ምግባር።
3. ካብ ተሳተፍቲ ሓደ ሰብ ፃሓፊ ቃለ ጉባኤ እቲ ምይይጥ ብምምራፅ ካብ ካልኦት ተሳተፍቲ እቲ ጉጅለ ዝውሃቡ መልስታት ንክፅሓፍ ይንገርዎም።
4. ንሕድሕድ ጉጅለ ምይይጥ ዝመርሕ ሰብ ካብ መንጎኦም ክሕረይ ከምዘለዎ ምግባር። ካብ መንጎ ተሳተፍቲ ቀንዲ ቁም ነገራት እቲ ምይይጥ ዝፅሓፍን ንኣጠቓላሊ ተሳተፍቲ ዘቕርብ ሰብ ብምምራፅ ብተሳተፍቲ ዝውሃቡ መልስታት ክፅሓፍ ምግባር።
5. ተሳተፍቲ ኣብ ልዕሊ ዝቐረቡ ተንንፎታት ጠመተ ብምሃብ ልዑል ተሰትፎ ኣብ ምይይጥ ንክገብሩ ከምእውን ንዝቐረቡ ሕቶታት ምልሲ ንክወሃቡ ምብርትታዕ።

ዛንታ ሓደ፡ ስድራ ገነትን ካልኣዩን

ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣዩን ንፋዓት ገባራት እዮም። ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣዩን ክልተ ህፃናት ኣለውዎም። ናይ መጅመርያ ውላዶም ብሃፍታ እንትኸውን ዕድሜኣ ሓሙሽተ ዓመት እዩ።ካልኣይ ውላዶም ዕሓይ እንትኸውን ዕድሜኣ ሰለስተ ዓመት እዩ። ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣዩን ዝነበሩ ካብ ከተማ ሪሕቆም እዩ። ኣብ ከባቢኦም ካብ ዕፋን/መሸላሪሕ ምህርቲ ብተወሰኹ ጥቕልል ሓምሊን ድንሸን ጥራሕ እዩ። ስለዘይ ጥረምረን ኣትክልትን ካብ ዕዳጋ ንምርካብ ብእግሮም ሸዱሽተ ስዓት ምጉዓዝ ይግበኦም። ናይ ዕዳጋ መንገዲ ድማ ንመኪና ምቕው ስለዘይኮነ ዝንግዝዎ ብእግሮም እዩ ። ኣብ ዝናብ እዋን ፍባታት ስለዝመልኡ ጎርፊ ስለዘስዕቡ ናብ ዕዳጋ ንምክያድ ይፅገሙ። ካብዚ ዘተበገሰ ኣብ እዋን ክረምቲ ንክልተ ኣዋርሕ ስድረኦም ዝምገብዎ ካብ ሕሩጭ ዕፋን/መሸላሪሕ ዝተጋገረ ሕምባሻ ብጥቕልል ሓምሊ ወይ ብድንቕ ዝተሰርሐ ፀብሒ እዩ።

ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣይን ኣብ ጣብየኦም ዝተኻየደ ኣኼባ ምስ ተሳተፉ ስራሕቶም ብምግፋሕ እቶቶም ምዕባይ ከምዝኸኸሉ ሓበሬታ ረኺቦም። ኣዙይእውን ኣብ ማሕበር ልቓሕን ዕቓርን ገንዘብ ብምልቓሕ ምስራሕ ከምዝኸኸሉ ተማሂሮም። ብብእዎኑ ኣብ ጣብየኦም ዝካየድ ኣኼባ ተረኺቦም ስብ ሙያ ጥዕና ብዝዋሃብዎ ትምህርቲ ተሓጊዞም ናይ ስድረኦም ጥዕና ምሕብሓብ ተማሂሮም።

ወይዘሮ ገነትን ኣይተ ካልኣይን ብዝተለቀሕዎ ገንዘብ ንእሽተይ ድኪን/ስኞች ምክፋት ወሲኖም። ኣብ ድኪኖም ጨው፣ ሽኪር፣ ቡን፣ ሳሙናን ካልኦትን ኣቕሑት ኣስቤዛን ንምሻጥ ተለጥም። ወይዘሮ ገነት ኣብ ንግዲ ዝረኽብዎ ትርፌ ደርሆ ዝኤኦም ከፋርያ ይድልያ። ኣብ ምፍራይ ደርሆ ዝረኽበኦ እንቋቐሖ ንደቀን ምግብ ከምእውን ደርሆ ሸይጠን ገንዘብ ከምዝረኽባ ይኣምና። ስድራ ኩሉ ሰብ ሙያ ጥዕና ዝህብዎ ትምህርቲ ምክትታል ጀሚሮም።

ኣይተ ካልኣይ ህፃናት ምውቓዕ/ምግራፍ ዕቡኞች ስነ ምግባር ንክማሃሩ ዘይጠቅም ምዃኑ ኣብ ሰብ ሙያ ጥዕና ተማሂሮም። ምስ ሰብ ሙያ ጥዕና ብዝገበርዎ ምይይጥ ወለዲ ብዛዕባ ጉዳይ ስድራ እንትመያየጡ ህፃናት/ደቆም እውን ክሳተፉ ምፍቓድን ምትብባዕን ከምዘለዎም ተማሂሮም።

ተንገፎ ክልተ- ዛንታ ስድራ ሓጎስ

ወይዘሮ መሰረትን ኣይተ ሃይለን ሸዊትን ብርሃንን ዝበሃሉ ክልተ ህፃናት/ወላድ ኣለዎም። ሸዊት ወዲ ሸዱሸተ ዓመት ህፃን እንትኸውን ብርሃን ድማ ኣርባዕተ ዓመታ እያ። ሸዊት ኣብ ሰለስተ ዓመቱ ጀሚሩ ንነዊሕ እዋን ብሕማም ዘውድኞ ይላቐ። ብልሙድ እዚ ሕማም ብክፋእ ሰይጣን ወይ መርገም ዝመዕእ ሕማም ምዃኑ ይእመነሉ። ወለዲ ሸዊት ናብ ዝተፈላለየ ባህላዊ መድሓኒታት ፈላጢ/ጠንቋሊ እንተወሰድዎእውን እቲ ሕማም ሓዘእውን ኣይተግገሱን። ሸዊት ብተደጋጋሚ ስለዝወድኞ ኩሉሻብ ርእስን ገፁን ምስ ቆሰለ እዩ።

ወለዲ ሸዊት ምስ ጎረባብቶም ብሓባር ተኣኪቦም ብሰብ ሙያ ጥዕና ዝወሃብ ትምህርቲ ንምክትታል ተኣኪቦም ነይሮም። ኣብ እዋን ምይይጥ ብዛዕባ ዘውድኞ ሕማም ኣንታይነት ተዘራሪቦም ነይሮም። ወይዘሮ መሰረት ኣብዚ ግዜ እዚ ጀሚረን ምስ ሰባት ምርድዳእ ጀሚረን። ጎረባብቶምእውን ንምሰታይ ቡን ምዕዋዕ ጀሚሮምወን። ንሰንእውን ናብ ጎረብት ክይደን ቡን ምስታይ ጀሚረን።

ሓደ ማዓልቲ ወይዘሮ መሰረት ምስ ጎረባብተን እንትገወታ ብዛዕባ ኩነታት ሸዊት ኣልዲለን ይምያየጣ። ኣብ መሓዘተን ሓንቲ ንሸዊት ናብ ሕክምና እንተወሰደንኦ ሓካይም መድሓኒት ከምዝህብዎ ንወይዘሮ መሰረት ነገረተን። ካልኦቲ ጎረብተን ድማ ሕማም ሸዊት ክድሕን ዝኸኸል ብቐዳምነት ናይቲ ፀገም መበገሲ ዝኾነ ሕማኞች መንፈስ ንምርሓኞ ናብ ቤተ ፀሎት ክወስደኦ ከምዘለወን ትንግረን።

መሳለጥቲ

- ተሳተፍቲ እቲ ምይይጥ ኣብ ላዕሊ ዝቐረቡ ክልተ ዛንታታት ምስ ኣንበቡ ሕድሕድ ጉጅለ ኣብ ታሕቲ ዝተዘርዘሩ ሕቶታት መልሲ ክህቡ ግበሩ።
- ናይ ሕድሕድ ጉጅለ ኣባላት ተወከልቲ ኣብ ውሽጢ ሓሙሽተ ደቂቓ ናይ ምይይጦም ፍረ ሓሳባት ከቕርቡ ይግበሩ።
- ኣብ እዋን ገለፃ ዝተጋገዩ ሓሳባት/ ነገራት እንተቐረቡም ትክክለኛ ሓበሬታ ክትህብዎም ግቡእ እዩ።

ንተሳተፍቲ ምይይጥ ዝቐረቡ ሕቶታት

1. ኣብ ውሽጢ ዛንታ ሓደ ወለዲ ክስዕርዎም ዝግባእ ብድሆታት/ፀገማት እንታይ እንታይ እዮም?
2. ኣብ ውሽጢ ዛንታ ክልተ ዝቐረቡ ክልተ ጎረባብቲ ወይዘሮ መሰረት ብዘቐረብኦ ዝተፈላለዩ መፍትሒ እቲ ፀገም ማእኸል/መንጎ ዘለዎም ጉድኣትን ረብሓን እንታይ እዮም?
3. ፀገም ወይዘሮ መሰረት ንምፍታሕ ዝትጥቀምሎም ካልኦት ኣማራዕታት እንታይ እዮም?
4. ኣብ ውሽጢ ዛንታ ክልተ ዝቐረቡ ወለዲ ክስዕርዎም ዝግባእ ብድሆታት/ፀገማት እንታይ እንታይ እዮም?

መሳለጥቲ

ተፍታሽ): (ሓሙሽተ ደቂቓ)

ንተፍታሽ ዝቐርቡ ሕቶታት ኣብ ዕለቲ ክንደይ ዛእክል ከምዝተምሃሩ ዝቐርብ እምበር ፈተና ከምዘይኮነ ንወለዲ ክግለፀሎም ይግባእ። ስለዚ ተሳተፍቲ ብዛዕባ ዝስዕቡ ሕቶታት ብድሌቶም ንክገልፁ ምትብባዕ። ዝወሃቡ መልስታት ኣብ ሰሌዳ ብምዕሓፍ ምስ ቀንዲ መልእኽቲ ብምንፅፃር ይንገርዎም።

- ኣብ ትሑት መነባብሮ ዝነብሩ ወለዲ ኣብ ህፃናት ኣተፃባብያ ዘጋጥምዎም ብድሆታት/ፀገማት ንምፍታሕ ክጥቀምዎ ዝግባእ ክእለት እንታይ እንታይ እዮም?
- ዘውድቕ ሕማም ዘለዎም ህፃናት ወለዲ እቲ ፀገም ንምፍታሕ ክገብርዎ ዝግባእ እንታይ እዩ?

መሳላጥቲ

በይዘአም ቀንዲ መልእኽቲታት ንተሳተፍቲ የንብብሎም።

- ኣብ ከይዲ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥሙና ፀገማት ንምፍታሕ ምስ ጎረቤትን ስድራን ብሓባር ምምይያጥ ጠቓሚ እዩ።
- ኣብ ኣተዓባብያ ህፃናት ስምዒት ምድንጋር ዝስመዐኩም ወይ ትኽክልነት ዘጎድለኩም እንተኾይኑ ምስ ጎረቤትኩም ወይ ምስ መምህራን ወይ ኣብ ከባቢኹም ዝርከቡ ሰብ ሙያ ጥዕና ድጋፍ ንምርካብ ካብ ምሕታት ንድሕሪት ዘይምባል።
- ኣብ ደቅኹም ሓደ ፀገም ከምዘሎ እንተተሰማዒኩም ኣቐዲምኩም ሓገዝ ሰብ ሙያ ሕተቱ። እቲ ፀገም ኣቐዲምካ እንተተፈልጡን እንተተፈልዩን መፍትሕኡ ቐሊል እዩ።
- ወለዲ ባዕሎም ንባዕሎም ብምምይያጥ ዓብይ ፀገም ጥዕና ዘለዎም ህፃናት ስድረኡም ብምሕጋዝ እቲ ፀቅጢ ምቕናስ ጠቓሚ እዩ።
- ወለዲ ፀገም ዘለዎም ህፃናት ንምሕብሓብ ዝምድብዎ ግዘ ንካልኦት ኣባላት ስድራን ንባዕሎምን ዝህብዎ ግዘ ምምዝዛን ይግበኡም።
- ኣብ ከይዲ ምዕባይ ህፃናት ዘጋጥሙ ፀገማት ንምፍታሕ ብዝትገብርዎ ፃዕሪ ኩሉሻብ ሓበን ክስመዓኩምን ባዕልኩም ክትሕብሕቡ ይግባእ።